

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

Caput 18 [i. e. 17]. De Allegoria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

ex ovo gallinam, ex gallina plura alia ova, & gallinas, tandem vitulum, bovem, & pecuniam sperabat. In Scriptura sacra plura suppetunt exempla, præsertim in Prophetis, qui obscure locuti sunt, nè mysteria sacra paterent. Sic hebdomadæ Danielis pro annis positæ, quomodo etiam hebdomades de Antichristo intelliguntur, cum hebdomas sit pars mediata & remora anni. Sic Christus est filius David mediantibus multis progenitoribus Christi; quomodo & nos filii Adæ dicimur. Sed de his scripturæ sacre studiosi olim plura, nobis tropus rarissimus est. Porro distinguitur *metalepsis à sorite*, quia soritas gradatim it per plura, ita ut singula expressè ponat, ac tandem ex illis facit *illationem* & consequentiam, ut vocant Philosophi: at *metalepsis* non ponit illa plura expressè, neque aliquid infert.

CAPUT XVII.

De Allegoria.

Continuare Tropos allegoria assolet, inquit non nemo, qui tropos & figuras in carnem redegit. Exemplum ponit, absque & Cere & Baccho venus alget. Si hoc verum est, Allegoria erit, ubicunque disparatissimi tropi convenerint, v.g. in illo Ciceronis in Pison: unus ille dies (quo rediit ab ex illo Cicero) mihi quidem instar immortalitatis fuit (hyperbole) quo in patriam
(ge-

(genus pro specie) veni; cùm Senatum (continens pro contento) egressum vidi, populumque universum (hyperbole) cùm mihi ipsa Roma (continens pro contentis nimirum Romanis) propè sedibus convulsa (metaphora & hyperbole) ad contemplandum conservatorem suum (antonomasia) procedere visa est, quæ me ita accepit (pro excepit, vicinum & propinquum pro proprio) ut non modò omnium generum, ætatum (hyperbole) viri ac mulieres omnes, fortunæ, ac loci, sed etiam mœnia ipsa viderentur, & tecta urbis (pars pro toto) ac templa lætari: Ubi insignes metaphoræ sunt, quibus rebus in animatis sensum ac vitam tribuit. Verùm nos cum Authore, ac plerisque aliis non nisi *continuatam Metaphoram* dicimus Allegoriam, & quidem solùm illam, quæ similitudinem in una, eademque re continuat. Unde allegoria non est in illo: Enni Poëta salve, qui mortalibus versus propinas flameos medullitus; nec in illo Catuli: tenuis sub artus flamma dimanat: sunt enim disparatæ metaphoræ, atque ideo non habent specialem gratiam ac virtutem, quæ hic requiritur. Hinc monet Auctor, ut *quo genere translationis* (Metaphoram per antonomasiam intelligit juxta c. 10.) *caperis, eodem finias*; multi enim, cùm initium à tempestate sumpserunt, incendio aut ruinâ finiunt, quæ est inconsequentia rerum fœdissima, ita ille. Triplicem metaphoram posuit Catullus carmine in Phaselum.

Neque ullius natantis impetum trabis
 Nequisse præterire, siue palmulis
 Opus foret volare, siue linteo.

Natare enim aquatiliū est, ire terrestriū, volare avium. Smile est Horatii. l. i. Epist. i. Nemo adeo ferus est, qui non mitescere possit, si modò culturæ patientem accommodet aurem. Prima à brutis est, altera à fructibus arborum; poma enim acerba propriè mitescunt, terra ab agris. Continua fuisset metaphora si dixisset: nemo adeo ferus est, qui non mansuescere possit, si modò doctrinæ &c. Sed Poëtis metrorum necessitati, & entheo indulgendum est. Apud Oratores elegantissimas & frequentissimas est invenire allegorias ex metaphoris continuatis, atque etiam orationes integras, ut in Oratore Extemporaneo, Phænice Eloquentiæ &c. in quibus tamen hoc ipsum virtutis esse oportet, ut ab eadem re similitudo ducatur perpetuo; tunc enim præterquam quòd ingenium sapiat, etiam claritatem orationis affert, cum contra obscuretur oratio, si plurimas habeat allegorias se se insequentes, sed à rebus diversis inductas, & affectionem, atque ostentationem artis præsefert, ideoque fastidium non gratiam parit. Ciceronem sanè rariùs, sed aptè placuerunt huiusmodi ornamenta, ne nimirum in vitium verteretur, ut patet legenti ejus orationes. Duplicem annotavit Cyprianus, adde aliam ex orat. Pro Quinctio. Ubi de criminum illatione & propulsatione, sic: Ità fit ut ego, qui tela depelle-

re, & vulnerebus mederi debeam, tum id facere cogar, cum etiam telum adversarius nullum rejecerit; illis autem id tempus impugnandi detur, cum & vitandi illorum impetus potestas adempta nobis erit; & si qua in re, quod parati sunt facere, falsum crimen, quasi venenatum telum jecerint, medicinae faciendae locus non erit. Idem 3. de Orat. traducit clamorū Rhetorem nomine Coracem, id est corvum, hac allegoriā Excludat pullos (id est discipulos) è nido suo (scholam intelligit) ut evolent pulli clamosi. Et pro Rosc. Hunc sibi ex animo scrupulum, qui se dies noctesque stimulat ac pungit, ut evellatis, postulat, idem Philipp. 4. Virtus est una altissimis defixa radicibus, quæ nunquam vi labefactari potest, nunquam dimoveri loco. Et 3. Catil. Memoriā vestrā Quirites nostræ res alentur, sermonibus crescent, literarū monimentis veterascent, & corroborabuntur. Eiusdem est illa. Tardi est ingenii, rivulos consecrari, fontes rerum non videre. Huc pertinet illud: Tibi aras, tibi occas, tibi feris, tibi & metes. Virgilius de apum republica,

Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis

Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.

Ubi eleganter simile ducit ab hominū republica ad apes, manendo, atq; insistendo captæ similitudini. Eiusdem est & illud: arguros anser strepit inter olores; ubi per olores Cinnā & Variūm

Varium Poëtam intelligit, per anserem verò ineptam aliquem Poëtam. Eclogæ illius huiusmodi allegoriarum tegumentis investitæ sunt, & sub vili rerum, & personarum agrestium facie, illustria prorsus decantat, ut videre est apud Commentatores. Aurelius Sertenus Metropolitanus vitæ moralis actiones in iisdem expressas affirmat. Sic enim in vetusto codice habetur.

Ecloga I. Tytere tu patulæ &c. Interlocutores Melibæus & Tityrus amici: hoc est stultus, & sapiens, de vita beata disputant.

Vir stultus Melibæus erit, sit Tityrus inde

Vir sapiens; ambo regna beata canunt.

Ecloga II. Formosum pastor Corydon &c. Poëta Corydonem amantem Alexim scribit, hoc est animam amantem corpus.

Formosum corpus juvenis dicitur Alexi,

At Corydon anima est, quæ nimis illud amat.

Ecloga III. Dic mihi Damæta &c. Interlocutores Menalcas & Damætas, æmuli concertantes, & Palæmon Judex, hoc est caro spiritus, & ratio.

Est caro spiritui, contrarius, estque Menalcas

Ecloga IV. Sicelides Musæ &c. Poëta solus in laudem Pollionis & Salo-

nint filii, hoc est in laudem Christi tunc ven-
turi.

**Ecloga in hac quarta Augusti describi-
tur ætas,**

**Aurea quæ Christo jure dicanda ve-
nit.**

**Ecloga V. Cur non Mopse boni &c. Inter-
locutores Menalcas, & Mopsus amici, Cæsa-
rem sub Daphnidis nomine descentes, hoc est
subjugatorum sensuum conquestio de virtute
relicta.**

**Perdomiti sensus Mopsus sunt, atque
Menalcas,**

**Concordes certant dulcia verba lo-
qui.**

**Ecloga VI. Prima Syracusio &c. Poeta Sile-
ni cantilenam recitat ad Varum, de vita Epi-
curea, & mundi ortu, hoc est illustratis viris
virtutem amplectentibus.**

**Purgati animis sublimes luce ni-
tenti.**

Varum Silenum significare potes.

**Ecloga VII. Forte sub arguta &c. Interlo-
cutores Melibæus, Corydon, Thyrsis hoc est:
Virtus, honor, gloria.**

**Est virtus Corydon, Thyrsis defertur
honor,**

**Gloria tum Daphnis, seu Melibæus
erit.**

**Ecloga VIII. Pastorum Musam &c. Inter-
locutores Damon & Alphe libæus contenden-
tes, hoc est demones expulsi è caelo, & beati
cælo fruentes.**

E caelo

E cælo pulsus dæmon censetur
aptè

Sed cælum felix Alphesibæus ha-
bet.

Ecloga IX. Quò te Mæri pedes &c. In-
terlocutores Lycidas & Mæris amici, hoc est
intelligere & amare Deum, quæ duo sunt in
ceatis.

Notitia est Mæris; Lycidas designat a-
morem,

Divino in speculo quæ duo ritè ma-
nent.

Ecloga X. De infano Galli amore, hoc est
de superno cœlestis patriæ triumpho.

Cœlestis patriæ satis est complere tri-
umphum,

Quem castus Gallus, religiosus ha-
bet.

Hæc afferre placuit ad tollendam admi-
rationem eorum, qui multiplicem sensum
scripturæ sacræ, atque expositionem variam
loci ejusdem demirantur; si enim Eclogæ
Virgilii multiplicem habere possunt, quod
allegoriis involuæ sunt, quidni Spiritus S.
oracula per Prophetas iisdem allegoriis in-
voluta! maximam autem lucem affert carmen
hoc Bucolicum Virgilii ad intelligentiam
Cantici Canticorum, quod vocem Pastoris
appellat Augustinus tom. 9. l. de pastoribus
cap. 15. carmen bucolicum aut Georgicum
plurimi interpretes apud Scherlogum Ante-
loquio 1. sect. 3. ut enim Poeta rerum agre-
stium similitudine adumbrat res sublimes,

ita Regum sapientissimus eodem involucro
 mysteria fidei, Synagogæ & Ecclesiæ expri-
 mit. Atque ut Poëta interjicit nonnunquam
 aliqua Pastoribus altiora (sic enim Galli amo-
 res pastorum vocabulo integit, ut non semel
 prodat, se plus quam de Pastore loqui) ita Sa-
 lomon intermiscet ea, quæ aulis, reginis, or-
 natui regio &c. sint propria, quibus indicare
 cupit, aliud se cantare in aliis, quam rustica
 verba significant. Et est hoc ipsorum Oratorum
 documentum notatum hic ab Authore, ut
allegoria apertis permisceatur verbis, nimirum
 interponendo voces rei, de qua agitur pro-
 prias, remque ipsam quæ involvitur similitu-
 dine in obliquo significantibus; quod nisi fiat,
 obscuratur oratio, uti patet ex Horatii li. odâ
 14. quæ incipit. O navis referent in mare re
 novi fluctus. Ubi navem ejusque partes quas-
 fas pro repub. & civibus accipit, fluctus pro
 bellis civilibus, portum pro pace, sed sine ullo
 adjecto horum vocabulorum. De Sacris
 Scripturæ allegoriis sic loquitur. D. Hierony-
 mus ad Principium c. 19. Isaia. Moris est scrip-
 turarum obscuris manifesta subnectere, &
 quod prius sub ænigmatibus dixerint, aperta
 voce proferre, ita ille. Rerum autem igno-
 rantia inquit Augustinus lib. de Doctri. Chri-
 stiana c. 16. facit obscuras Locutiones, cum
 ignoramus vel animantium, vel herbarum
 naturas, aliarumve rerum quæ plerumque in
 scripturis similitudinis alicujus gratiâ ponun-
 tur, nam & de serpente, quod notum est, to-
 tum

tum

tum corpus pro capite objicere ferientibus, quantum illustrat sensum illum, quo Dominus jubet astutos esse, sicut serpentes &c. ita Augustinus. Plenissima est allegoriis sacra pagina; notæ sunt parabolæ, quæ in Dominicis & festis leguntur, ut de semine, de vinea, de arbore bona & fructu, de Pastore bono &c. Hæc enim omnes allegoriam sapiunt. Isaia 42. de Christo, calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet; Ezech. 18. Patres vestri comederunt uvam acerbam, & filiorum dentes obstupescunt. Joan. 4. aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Joan. 12. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit &c. Joan. 21. Pasce agnos meos, pasce oves meas. Galat. 6. quidquid homo seminaverit, hoc etiam metet, quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Luc. 9. Nemo mittans manum suam ad aratrum, & respiciens retro, a præsente regno Dei. Matth. 18. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & projice abs te, scandalizet nos oculus noster inquit Bernardus in festo S. Michaelis, dum voluntas nostra aliam mentem castam importunè ingerit intentionem, sed habemus super hoc salubre consilium Salvatoris, erue eum, inquit, & projice abs te, hoc autem fiet, si non consentias, si abjicias, si resistas. Simili modo de manu, ac pede est intelligendum. Ità ille.

Ad allegoriam spectant *proverbiata* sacra, quàm profana. Sacra sunt, Cantavimus vobis, & non saltastis. Luc. 7. non alligatis os bovis trituranti. 1. Timot. 5. ejice primùm trabem de oculo tuo. Luc. 6. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Galat. 5. Canis reversus ad vomitum. 2. Petr. 2. Excolatis culicem, camelum autem deglutitis &c. Vide proverbia Salomonis, Martini Delrii, & Novarini adagia sacra. Profana sunt; alieno spectatur Manica tergo. Omnes adorant solem orientem, nemo occidentem. Cicero pro Muræna. Intus iatus inquam, est equus Trojanus. id est, insidiæ sunt in urbe, post abitum Catilinæ. Si claudo vicinus habitaveris, & ipse claudicare disces. Dat veniam corvis, vexat censura columbas. Mali corvi malum ovum, quo dicto Judices notarunt Coracem & Tysiam, ubi simul allusere ad coracis (quod Græcè corvum significat) nomen. Non procul à proprio stipite poma cadunt. Esquilla non nascitur rosa. Nec imbellem progenerant aquilæ columbam. Sed de his vide alios v. g. Masen in palæstra styli, & in Speculo imaginum l. 6. c. 8. ubi de symbolis Pythagoræ, quæ ad hunc locum pertinent. Hoc solum monitum te velim, non omnia proverbia esse hujus loci, non enim omnia sunt allegorica, seu veritatem sub involucro similitudinis occultantia, sed ad alios etiam tropos referuntur, aut nudæ sunt gnomæ v. g. ex ungue leonē, potest huc referri, & simul ad metonymiā, in quantū è signores panditur, & simul aliud notat quàm verba

T

signifi-

significant. At si dicas: sine Cerere & Baccho
 friget Venus, est tantum Metonymia. Si
 dicas quisquis suos paritur manes, nullus est
 tropus, sed nuda veritas. Item; quod dif-
 fertur non aufertur, *Anigmatum* hoc in
 capite fit mentio, non tamen ideo, ut ab O-
 ratore confingantur, & inducantur, (nec e-
 nim obscuritatem admittit oratio ut poe-
 ma) sed summum, ut relata & facta explicen-
 tur. Tale est illud Virgilii: Dic quibus in
 terris &c. Interrogantibus autem Virgilium
 Grammaticis ut, scribit Petrus Crintus de
 honesta disciplina. l. 3. c. 8. quid hic oc-
 cultasset, jocando respondisse fertur, se
 Grammaticis crucem fixisse, qua se assidue
 distorquerent. Expositiones diversas vide
 apud Servium, & de la Certa nostrum in
 hunc locum Virgilii: communiter placet illa
 de fonte, in quo caelum apparet non esse la-
 tius ulnis tribus. Majorem crucem facit
 Rhetoribus illud Fabii: *in triclinio Coam,*
in cubiculo Nola; hujus enim explanationem
 vel subterfugiunt ut Dæmon crucem, vel
 distortam assignant, & absque fundamento,
 eò quod neque Ambrosius Calepinus, neque
 Erasmus inter adagia illius meminerit. Inve-
 nitur tamen apud Victorium in appendice
 castigationum Ciceroniarum ad Epi. 2. libri
 ad Metellum, cujus sensus esse debet, in tri-
 clinio bibax (eò quod coam mensurae ge-
 nus uno spiritu exsiccat) in cubiculo (in quo,
 quia dormiendum, silentii usus est maxi-
 mus) garrulus ac sonorus instar tintinnabuli.

Unde

Unde per hoc intemperantem seu bibulum ,
& loquaculum notare volunt. Alius ait sig-
nificare illum, qui tacet ubi loquendum , ubi
loquendum est maxime v. g. inter edendum
in triclinio, & loquitur ubi tacendum est v. g.
in dormitorio. Manifestius est illud Ho-
mero propositum de pediculis à nautis , vel
ut alii referunt, à piscatoribus ; quæcunque
cepimus, reliquimus, seu abjecimus, & quæ
non cepimus nobiscum ferimus , quod cum
Homerus solve nesciret, præ tristitia conta-
buisse, & obiisse dicitur. Eruditum est illud
Aufonii :

Huc adsit interpretes tuus
Ænigmatum qui cognitor
Fuit meorum, qui tibi
Cadmi nigellas fillas
Melonis albam paginam
Notasque furvæ sepia
Gnidiosque nodos prodidit.

Sensus est: Litteras Cadmi Phænicis in-
ventum, papyrus Niloticam, (nam Nilus
olim Melo dictus teste Servio in Georgic. &
Æneid. 4.) & atramentum quod è sepia pis-
cis succo conficiebatur, & calamos scripto-
rios, è quibus Gnidici præ cæteris præsta-
bant. Ità hoc ænigma explicat Politianus
c. 39. Miscell. Tale est illud apud Suidam.
Vir non vir, percussit non percussit , avem
non avem, lapide non lapide, sedentem non
sedentem. Id est: Eunuchus percussit vesper-
tillionem punice, sedentem super ferula. Pin-
gue est illud de perna.

Nobile duco genus , magni de stirpe
Catonis ,

Una mihi soror est, plures licet esse pu-
tentur,

De fumo facies, sapientia per mare
traxit.

Hic perna dicitur nomen ducere à familia Catonis , quæ dicta est Porcia , perna enim porci pars est ; una dicitur esse ipsius soror, quia licet porcus plures habet pedes, binas tamen solum habet pernas, fumus ipsi colorem dat, & sal (qui Sapientiae symbolum est) è mari eductus condivit. Aenigmatica fuerunt oracula Apollinis, ut cum Philippus iussus est pugnare attingenteis lanceis, hoc est pecuniâ corrumpere hostes, & Athenienses. Bello Persico de muris ligneis, hoc est, de navibus. Cræso ab Apolline responsum datum, tum regno eius imminere exitium, cum mulus in Persia reperiret, hoc est Cyrus, qui quoddam ex Persis obscuri generis (ut ait Justinus) patre Cambyse, & nobili matre Mandane Astyagis Medorum Regis filia prognatus est, mulus est dictus ab Apolline, mulus enim patre ignobili, nempe asino, matre generosa, hoc est, equa nascitur. Inveniuntur etiam in sacris literis ænigmata, Ezech. 17. Fili hominis propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israël, & dices ; hæc dicit Dominus Deus : Aquila grandis magnarum alarum &c. Judic. 14. proposuit Samson tale : De comeden te exivit cibus, & de-

forti egressa est dulcedo. 3. Reg. c. 10. Regina Sabæ venit tentare Salomonis sapientiam in ænigmatibus : quæ verò illa fuerint in sacris litteris non exprimitur, & nobis hæc delibâsse ad aliquorum curiositatem sufficiat. Hoc solum adverte, non omnia spectare ad allegoriam, sed sicut dictum est de adagiis, illa solum, quæ continuam habent similitudinem, nam hoc de sera porcina, subula & corio : per taurum porcus sequitur vestigia ferri : spectat ad Synecdochen, in qua totum pro parte, & materia pro re universa ponitur. Pleraque sunt quæ ad periphrasim referenda sunt, ut illud Aufonii de literis, de perna, & sequens de corde,

☞ Tolle caput corvi, Caput ovis, viscera porci

Ista Deo sacres, inde beatus eris.

Vel. Dimidium sphæræ, sphæram cum principe Romæ

Postulat à nobis totius conditor orbis.

Ex dictis colliges 1. Allegoriam apud Oratores apertis permiscendam esse verbis, id est, adjectis propriis rei, de qua agitur, ne in obscurum sermonem demigret, qui ænigma dicitur. 2. Quo genere translationis captum est, eodem finiendum, id est, continuandam esse similitudinem metaphoræ, desumendo verba rei, à qua incepimus.

T 3

Hinc

Hinc malè dices: grande discordiarum excitavit incendium, ex quo tot animarum millia naufragium passa sunt. Hoc est monstrum illud de quo Horarius in arte, amphora capite Institui currente rotâ (figuli) cur urceus exis.

3. *Definiri posse allegoriam sic*: Est Tropus qui aliud verbis, aliud sensu ostendit per similitudinem perpetuam (occultam tamen) ac subinde etiam contrarium. Dum autem contrarium ostendit, est Ironia, species sub allegoria contenta; nam quemadmodum animal sub se continet hominem & brutum, ita allegoria metaphoram continuatam & Ironiam, atque inde fit, ut Ironia non sit distinctus tropus ab allegoria, sed unum cum eo tropum efficiat propter adiectam allegoriæ particulam, ac etiam interum contrarium. Hinc non sunt plures tropi sermonis, quàm quatuor. Et verò Ironia non differt *intrinsicè* ab allegoria, quia etiam aliud verbis, aliud sensu ostendit, ac interum contrarium: quòd verò Ironiæ superaddendus sit pronuntiandi modus: v. g. risus vel gestus, vel quòd contraria notitia habeatur de persona, vel de re, hoc verborum significationi non est *intrinsicum* sed *extrinsicum*.

Differt igitur solum *extrinsicè*, sed de hac jam pluribus.

* *
* *